

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ**

**ИНФОРМАЦИЈА ЗА ПОСЕТАТА И УВИДОТ ВО
ПОЛИЦИСКИТЕ СТАНИЦИ ОД ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ**

С к о п ј е, јуни 2008 година

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД

A. Период на реализација на посетата

Б. Цел и содржина на посетата

Ц. Посетени органи

Д. Соработка

II. УТВРДЕНИ ФАКТИ

A. Од увидот во полициските евиденции

Б. Од увидот во просториите за задржување

В. Заклучоци

III. ПРЕПОРАКИ

В О В Е Д

Основната функција на Народниот правобранител е дефинирана во Амандманот XI од Уставот на Република Македонија и во членот 2 од Законот за народниот правобранител, според кои Народниот правобранител е орган на Република Македонија кој ги штити уставните и законските права на граѓаните и на сите други лица кога им се повредени со акти, дејствија и пропуштања на дејствија од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања и кој презема дејствија и мерки за заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби.

Во членот 31 од Законот, иако поместена во делот за надлежностите и начинот на работа, за Народниот правобранител е утврдена надлежност и обврска да ги следи состојбите на почитување и заштита на уставните и законските права на лицата во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена.

Ваквата дополнителна законска обврска всушност го детерминира Народниот правобранител како независен контролен механизам кој преку превентивно делување треба да придонесе за зголемување на нивото на почитување на човековите права и основните слободи на човекот и граѓанинот загарантирани со Уставот, законите и со меѓународните акти и документи ратификувани од Собранието на Република Македонија и со тоа за унапредување на демократскиот развој на општеството.

Заради остварување на превентивната функција, во Програмата за работа за 2008 Народниот правобранител предвиде посета на полициските станици од општа надлежност.

Констатираните состојби од страна на Народниот правобранител презентирани се во делот Утврдени факти.

А. Период на реализација на посетата

Посетата на полициските станици од општа надлежност реализирана е во периодот од 15 мај до 10 јуни 2008 година од страна на заменик на народниот правобранител од канцеларијата во Скопје и замениците на народниот правобранител што раководат со подрачните канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип, а утврдените факти претставуваат сублимат од нивните увиди.

Б. Цел и содржина на посетите

Согласно предвидената програмска активност во Програмата за работа на Народниот правобранител за 2008 година, посетата на полициските станици од општа надлежност беше фокусирана на увид во полициските евиденции за задржување повикани или приведени лица (Регистер за приведени, повикани и задржани лица и Книга за дневни настани) и увид во просториите во кои се

задржуваат повиканите или приведените лица до завршувањето на полициските активности или до нивно изведување пред надлежен судија.

Заради сеопфатен впечаток на состојбата во просториите за задржување, при реализацијата на Програмата опфатени беа и неколку полициски одделенија.

При спроведувањето на предвидената програмска активност, предвид беа земени стандардите од Европската конвенција за човекови права, како и стандардите предвидени во други домашни и меѓународни прописи за правата на лицата сместени во органи, организации или установи во кои слободата на движење е ограничена.

Ц. Посетени органи

Согласно со Програмата за работа со посетата и увидот опфатени беа сите 38 полициски станици од општа надлежност во секторите за внатрешни работи при Министерството за внатрешни работи, како и полициските одделенија во: Теарце, Групчин и Жеровјане.

Д. Соработка

Според член 31, став 3 од Законот, народниот правобранител е овластен посетите и увидите во органите, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена да ги врши во секое време без претходна најава и одобрение, а со затечените лица на кои слободата на движење им е ограничена да разговара без присуство на службени лица.

Меѓутоа, поаѓајќи од искуството во 2006 година, кога поради опструкции од полициските власти и различно толкување на законските права на Народниот правобранител беше прекината посетата и увидите во полициските станици, за програмските активности во врска со посети и увиди на полициски станици во 2008 година Народниот правобранител благовремено со писмен допис го информира Министерството за внатрешни работи и побара раководните структури во полициските станици да бидат информирани дека посетата на Народниот правобранител ќе се реализира во точно неопределени термини во периодот од 15 мај до 10 јуни 2008 година.

Ваквиот начин на постапување придонесе посетите и увидите во полициските станици и нивните одделенија да бидат реализирани во ненајавени и временски неопределени термини и со целосно исполнување на барањата на Народниот правобранител.

II. УТВРДЕНИ ФАКТИ

A. Факти утврдени од увидот во полициските евиденции

Во текот на посетата раководните лица во полициските станици презентираа упатство-инструкции од 22.04.2008 година со наслов “Сандардни оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица” одобрено од директорот на Бирото за јавна безбедност.

Од содржината на Упатството може да се заклучи дека подетално се разработени одредбите од Законот за полиција и Правилникот за начиот на вршење на полициските работи кои се однесуваат на постапката и процедуралните дејствија кои полицискиот службеник е должен да ги преземе од моментот на лишување од слобода на одредено лице, преку неговото доведување во полициска станица, негово предавање на лицето за прифат (сменоводител), утврдувањето на идентитетот и негов претрес, па се до запознавање со законските права и нивно практично остварување во случај на негово задржување под сомнение за сторено казниво дело или негово доведување во суд по наредба на надлежен судија.

Исто така беа презентирани и обрасците од сите поднесоци (службени белешки за приведување без или врз основа на писмена наредба од суд, записници за задржување или за извршен претрес, потврди за привремено одземени или вратени предмети, потврди за предавање на лице и др.).

Фокусот на вниманието беше насочен на формалниот аспект, односно дали полициските овластувања преземени во вршењето на полициските работи уредно се евидентирани во Книгата за дневни настани и Регистерот за повикани, приведени или задржани лица и дали за нив е сочинет и уредно пополнет пропишаниот образец (поднесок).

Извршените увиди во сите полициски станици покажаа дека има нумеричка поврзаност помеѓу Книгата за дневни настани и Регистерот за повикани, приведени или задржани лица што дава можност за лесна проверка на податоците особено во поглед на времето на задржување.

Иако навистина во мал број, сепак беше забележано дека во Регистерот за повикани, приведени или задржани лица постојат пропусти во исполнетоста на рубриките (рубрики без содржина) во кои би требало да бидат евидентирани податоци за поуките за основните права од кривичната постапка на лицето на кое му е ограничена слободата на движење, како и во рубриките во кои се евидентира користењето на правото на бранител, за известување член на семејството на задржаното лице или друго лице по негов избор и за правото на лекарска помош.

Иако во регистрите за повикани, приведени или задржани лица основните податоци кои се однесуваат на правата на задржаните лица се внесени во соодветните рубрики, сепак нивната евиденција не е целосна согласно пропишаното во членот 3 од Правилникот. Ова особено се однесува на податоците за: матичниот број на лицето на кое слободата на движење му е ограничена, името и презимето на неговите родители, часот кога е извршено известувањето на семејството на лицето лишено од слобода или нему блиско лице, за соопштување на причините за задржувањето, точен податок дали бранителот бил присутен за време на разговорот и во кој момент пристапил, како и датумот и часот на лекарскиот преглед. Овие недостатоци се регистрирани речиси без исклучок во сите полициски станици.

Во рубриката “Известено семејство” најчесто е наведен зборот “НЕ” што би требало да значи дека лицето не го побарало тоа. Релативно малиот број евидентирани податоци дека за задржувањето бил известен член на семејството или блиско лице не гарантира, туку напротив остава простор за сомневање дека има злоупотреба или барем недоследно остварување на ова законско право на задржаните лица.

Истото се однесува и на рубриката “Право на бранител” и рубриката “Лекарска помош” во кои најчесто стои зборот “НЕ”. Од 552 задржани лица во Полициска станица Аеродром право на бранител користеле 3 лица, а право на лекарска помош 2, додека во Полициска станица Драчево од 361 евидентирани, ниту едно задржано лице не побарало да го користи правото на одбрана со помош на бранител и не побарало лекарска помош.

Начинот на евидентирање и состојбата во поглед на користењето на овие законски права се речиси исти и во останатите полициски станици.

Од друга страна, рубриката во која е евидентирано времето на задржување во полициската станица е беспрекорно прецизно, а самата евиденција не остава простор за сомнение дека постои злоупотреба на членот 50 од Законот за полиција, задржување подолго од 24 часа, освен доколку не се докаже спротивното во соодветна постапка.

Забележано е дека во најголемиот број случаи податоците од Регистерот се совпаѓаат со податоците внесени во записниците за задржување и со другите поднесоци во кои е евидентирано времето на лишување од слобода, поуките и користењето на другите законски права на лицата лишени од слобода, но забележани се случаи кога во Записникот за задржување на лице нема податоци за причините за лишување од слобода (Полициска станица Битола и Полициска станица Драчево).

Како пример, во Полициската станица Битола беше утврдено дека лицето П. З. било приведено и задржано без писмена наредба од надлежен судија, што е евидентирано во Книгата за дневни настани и во Регистерот за повикани, приведени или задржани лица, а според податоците од овие евиденции на истото лице му се овозможени законските права и задржувањето не го надминало рокот од 24 часа, но во Записникот за задржување не беа наведени причините иако проверките покажаа дека лицето е предадено на истражен судија кој му определил мерка притвор.

Наведеното лице, во разговорот во просториите на Затвор Битола, тврдеше дека при приведувањето бил физички малтретиран (иако не беа регистрирани видливи повреди на неговото тело), во неколку наврати побарал, но не му била дадена храна во периодот додека бил задржан во полициската станица (приведен во 10,30 часот и задржан до 21,00 часот кога е предаден на истражен судија), не му бил дозволен контакт со семејството ниту пак семејството било информирано за неговото задржување и дека и покрај тоа што побарал бранител, правото на одбрана во полициската постапка му било ускратено, а поднесоците сочинети во полициската станица ги потпишал поради страв од натамошно физичко малтретирање.

При увидот во полициските станици забележана е недоволна педантност при водењето на Книгата за дневни настани и Регистерот за повикани, приведени или задржани лица што остава лош впечаток и отвара простор за сомневање кај лицата кои се овластени за вршење увид. Како пример може да послужи податокот дека при увидот во евиденциите на Полициска станица Кавадарци и Полициска станица Куманово во регистрите за повикани, приведени или задржани лица забележано е поништување на личните податоци на Н.Н. лица, (во останатите рубрики нема евидентирано податоци), а

во рубриката “забелешка” просторот беше без податок или стоеше зборот “грешка”, но без објаснување за каква грешка се работи, односно како дошло до тоа личните податоци на лицата да се најдат во полициската евиденција.

Ваквите и слични неправилности и пропусти можат да предизвикаат сомневање за злоупотреба на полициските овластувања, дотолку повеќе што при проверката беше констатирано дека податоците за истите лица не беа најдени во Книгата за дневни настани.

Б. Факти утврдени при увидот во посториите за задржување

Со Решение на министерот за внатрешни работи бр.13.1-33683/1 од 17. 05. 2008 година во сите полициски станици од општа надлежност утврдени во членот 23 од Законот за полиција, при вршењето на полициските работи може да биде применето и полициското овластување задржување на лице за кое постојат основи за сомневање дека сторило кривично дело кое се гони по службена должност, под услови и на начин утврдени во посебен закон. Меѓутоа при посетата и во разговорот со раководните лица во полициските станици и посетените полициски одделенија беше констатирано дека некои полициски станици (Полициска станица Ѓорче Петров) поради недостиг на соодветен простор, задржувањето го вршат во простории на друга полициска станица, а од друга страна ова полициско овластување спротивно на член 188, став 7 од Законот за кривичната постапка и решението на министерот се врши и во некои полициски одделенија (Полициско одделение Групчин и Полициско одделение Теарце).

Општ вечаток е дека со мали исклучоци, состојбата на просториите за задржување во најголем дел од полициските станици гледано од просторен и хигиенски аспект, од аспект на опременост, состојба на опремата и останатите услови за кратковремен престој (природна осветленост, вентилација, загаеност, опременост со легла и чиста постелнина), можност за комуникација со полицискиот персонал и задоволување на хигиенските и физиолошките потреби е непроменета, а во некои полициски станици (Гевгелија, Гостивар, Куманово и др.) во однос на она што од страна на Народниот правобранител и европскиот Комитет за спречување на тортура и нечовечко или понижувачко однесување или казнување беше констатирано во текот на 2006 година.

Според наводите на полицискиот персонал и покрај фактот дека одредени полициски станици (Аеродром, Дебар, Ѓорче Петров, Крушево, Македонски Брод и Струга) се овластени, поради недостиг на простор или основни услови, во случај на потреба задржувањето го вршат во простории на друга полициска станица во рамките на Секторот за внатрешни работи.

При посетата на полициските станици во просториите за задржување беа затекнати само две лица: во Полициска станица Центар 1 во согласност со член 47 и во Полициска станица Кисела Вода согласно член 46 од Законот за полиција.

Од разговорот со задржаните лица без присуство на службени лица, од увидот во регистрите и останатата евиденција беше констатирано дека задржаните биле запознати со основните законски права, но задржаното лице во Полициска станица Центар 1 се пожали дека ноќта ја минало во просторијата на приземје (која по правило не се користи) каде му било студено.

В. ЗАКЛУЧОЦИ

1. Општ заклучок произлезен од посетите на 38 полициски станици и три полициски одделенија е дека постои напредок во поглед на водењето на книгите за дневни настани, регистрите за повикани, приведени или задржани лица и евиденции, како и во поглед на содржината на поднесоците (Записник за задржување на лице, записник за претрес, потврди за привремено одземени или вратени предмети, службени белешки и т.н.).

Иако во помал број, сепак се забележани недостатоци и недоследности во водењето на евиденциите и поднесоците и покрај законските обврски, обврските што произлегуваат од подзаконските акти (Правилник за содржината и начинот на водење на евиденциите на полицијата и формата и содржината на образецот на евиденциите на полицијата) и фактот дека Бирото за јавна безбедност изготвило и до сите полициски станици дистрибуирало посебно упатство (инструкции) како податоци и објаснувања со наслов “Стандардни оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица”. Народниот правобранител ги забележа следните недостатоци и недоследности:

- нецелосни податоци за идентитетот на лицето лишено од слобода;
- нецелосни податоци за лицето кое е известно и времето на неговото известување (роднина или друго блиско лице);
- отсуство на објаснување за евентуална грешка во евиденцијата;
- отсуство на податок за времето на пристапување на бранителот доколку задржаното лице го користело правото на одбрана со помош на бранител;
- отсуство на податок за времето на укажување лекарска помош;
- неевидентирање одредени факти во Регистарот иако се содржани во Книгата за дневни настани;
- пропусти во Записникот за задржување на лице во поглед на наведување на причините за задржување, поука за правото на бранител или недостиг на податоци за службеното лице кое го составило;
- отсуство на определување лице за прифат кое би се грижело за законитост во полициското постапување од моментот на доведување во полициската станица, па се до пуштање на слобода на повиканото, приведеното или задржаното лице (утврдено во најголемиот број од полициските станици);
- необезбедено право на одбрана по службена должност на повикано, приведено или задржано лице и покрај законската обврска согласно член 66 од Законот за кривичната постапка (утврдено при увидот во полициските евиденции).

Наведените пропусти и недостатоци во евиденцијата не само што оставаат простор за сомневање кај контролните механизми, туку претставуваат пречка за лоцирање на одговорноста и пречка на полициските власти за давање уверливи извештаи во случај на наводи за тортура или други облици на нехумано, нечовечко постапување или казнување.

2. Увидот во просториите за задржување покажа дека состојбата е речиси идентична, а во некои случаи дури и влошена во однос на констатитраното во текот на посетата во 2006 година.¹

Се добива впечаток дека само од инвентивноста и снаоѓањето на раководните лица во полициските станици зависи степенот на хигиената во просториите за задржување. Со исклучок на неколку полициски станици (Битола, Велес, Винаца, Карпош, Кратово, Прилеп и уште неколку други) се чини дека во дадените услови постои недостиг и во овој поглед.

Ваквата констатација се однесува особено на:

- недоволна хигиена во просториите за задржување;
- присуство на влага;
- немање фиксни столици или клупи;
- немање вода за пиење;
- целосно отсуство или нечиста постелнина;
- недоволно дневно или вештачко осветлување (задржаните лица најчесто немаат можност да читаат);
- недоволно или целосно отсуство на вештачкото осветлување;
- недоволна проветреност;
- недоволна загреаност (главно се работи за подрумски простории);
- немање системи за повикување со кои задржаното лице во случај на потреба би го привлечно вниманието на полициските службеници (потреба од вода за пиење, физиолошка или друга потреба);
- нехигиенска и лоша состојба на санитарните јазли лоцирани по правило надвор од просториите за задржување;
- нерасполагање со материјални средства за набавка на храна поради што лицата задржани подолго од шест часа немаат обезбедена исхрана, па евентуалната набавка се врши по принципот “снаоѓање на полицискиот службеник” или на товар на средствата на задржаното лице.

Поради ова Народниот правобранител цени дека условите во просториите за задржување, дури и во услови на целосна законитост при полициското постапување, доволни се за повреда на достоинството и човековата личност и претставуваат акт на нечовечко и понижувачко постапување или казнување на задржаните лица и повреда на членот 3 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи.

III. ПРЕПОРАКИ

Поаѓајќи од фактите утврдени при посетата на полициските станици, од потребата на лицата на кои слободата на движење им е ограничена да им бидат обезбедени гаранции за почитување на нивните човекови права и основни слободи, како и потребата за натамошен развој и унапредување на демократските процеси во Република Македонија, а со цел за спречување на тортурата и на други облици на сурово, нехумано или понижувачко постапување, како и обезбедување на целосно остварување на начелото казнивост за сторено незаконско поведение, Народниот правобранител на органите за спроведување на законот (Владата на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи, секторите за внатрешни работи и

¹ Во 2006 година на Народниот правобранител не му беше дозволен увид во просториите за задржување во полициските станици: Бит Пазар, Гази Баба, Центар 1, Чаир и во неколку полициски станици во внатрешноста на Републиката

полициските станици) им препорачува, секој во рамките на законските надлежности да преземат неодложни мерки за доследно почитување на уставните и законските права на лицата на кои слободата на движење по кој било основ им е ограничена, односно:

- Владата на Република Македонија да создаде и обезбеди материјални и други претпоставки со цел за обезбедување целосно почитување на човековите права и основни слободи на лицата на кои слободата на движење им е ограничена.
- Министерството за внатрешни работи да ги забрза активностите за прилагодување на просториите за задржување во полициските станици согласно предвидените стандарди.
- Секторите за внатрешни работи да ја зајакнат контролата на полициските станици заради обезбедување поголема доследност и намалување на пропустите при водењето на евиденциите и подобрување на условите за престој во просториите за задржување.
- Полициските станици да го подобрат степенот на општа хигиена во просториите за задржување, а полициските евиденции да ги водат согласно Правилникот за начинот за вршење на полициските работи и инструкциите од Бирото за јавна безбедност.

**НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
ИЏЕТ МЕМЕТИ**